

δ تحركات جدید اسرائیل و روابط روسیه و ایران

فاطمه عطری*

مقدمه

موضوع رابطه‌ی ایران و روسیه همواره مباحث بسیاری را برانگیخته است. در خصوص مشکلات رابطه و نیز فواید این مناسبات نیز تاکنون مطالب بسیاری گفته شده است. با این حال حوادث جدیدی که بطور مداوم در این مناسبات بوجود می‌آید، موجب شده که برای حفظ منافع ملی ایران پرداختن به این موضوع همچنان اهمیت بسیاری داشته باشد. به خصوص که در حال حاضر در روابط ایران و روسیه مسائل متعددی همچون نیروگاه بوشهر، تعیین رژیم حقوقی دریای خزر و خطوط لوله‌ی انتقال نفت و گاز، اختلافات و رقابت‌های بسیاری را برانگیخته است. نحوه‌ی برخورد روسیه با این مسائل، این شائبه را تقویت کرده است که روسیه در روابط با ایران رویکردی دوگانه و چنانکه بدبینانه به آن نگاه کنیم، حتی فاقد صداقت و به شدت منفعت‌طلبانه را دنبال می‌کند. در روابط بین‌الملل این اصل پذیرفته شده است که هر کشوری همواره به دنبال منافع ملی خود می‌باشد. مورگنتا معتقد است که منافع ملی تنها راهنمای سیاست خارجی هر کشوری است. با این حال اصل صداقت نیز در روابط بین‌الملل، اصلی است که هنوز اهمیت خود را از دست نداده است. روابط ایران و روسیه به نظر می‌رسد که نمونه‌ای از روابطی است که در آن اصول پذیرفته شده در عرف روابط دوجانبه کمتر رعایت می‌شود و حتی گاهی این‌گونه به نظر می‌رسد که روسیه از حال و هوای قرن نوزدهم در رابطه با ایران خارج نشده است. با این مقدمه به طور مختصر به روابط ایران و روسیه در جنبه‌های گوناگون آن می‌پردازیم.

زمینه‌های جدید اختلافات ایران و روسیه

تازه‌ترین تحولات در خصوص نوع رابطه‌ی ایران و روسیه، مربوط به سفر شیمون پرز به روسیه و نیز تحویل موشک‌های «اس ۳۰۰» به ایران می‌شود. در سفر پرز به روسیه، وی در دیدار با مدودیف خواستار توقف فروش این سلاح به ایران شد. رژیم اسرائیل بر این باور است که فروش موشک‌های ضد هواپیما نوع اس ۳۰۰ به ایران از سوی روسیه، توازن قدرت در کل منطقه را بر هم می‌زند. در خصوص محتوا

و نتایج این دیدارها هر یک از دو طرف به گونه‌ای اظهار نظر می‌کنند که به نفع خودشان جهت‌گیری شده است. روزنامه‌ی «هاآرتس» مدعی تصمیم رئیس جمهوری روسیه مبنی بر تجدید نظر در طرح فروش موشک‌های اس ۳۰۰ به ایران شد. این روزنامه ادعا کرد: «دیمیتری مدودیف رئیس جمهوری روسیه در دیدار با شیمون پرز رئیس اسرائیل به وی قول داد که روسیه در تصمیم خود مبنی بر فروش موشک‌های ضد هوایی اس ۳۰۰ به ایران تجدید نظر کند.» (۱)

از طرف دیگر روسیه به گونه‌ای دیگر در این خصوص موضع‌گیری کرده است. در پی ابراز نگرانی اسرائیل از همکاری نظامی ایران - روسیه، این کشور بار دیگر بر تمایل خود برای ادامه‌ی این همکاری تأکید کرد. در این باره «آلکساندر میخییف» معاون شرکت «روس‌آبارون‌اکسپورت» گفت: «اگر ایران علاقه‌مند به هواپیماهای ترابری نظامی یا تجهیزات فنی هوایی نظامی باشد و در این مورد درخواستی ارائه کند، ما به این درخواست توجه خواهیم کرد.» (۲)

با این حال خبرهای رسمی حاکی از آن است که مطابق معمول گذشته، روسیه از اظهار نظر صریح در این خصوص خودداری کرده و مدودیف در این دیدار و پس از درخواست پرز مبنی بر امتناع روسیه از فروش موشک‌های اس ۳۰۰ به ایران، به وی قول بررسی این مسئله را داده است. بدین ترتیب به نظر می‌رسد این مسأله نیز همانند نیروگاه بوشهر در حال تبدیل به یک مسئله‌ی فرسایشی برای ایران و یک اهرم امتیازگیری برای روسیه است.

در بررسی رفتار روسیه توجه به این نکته ضروری است که اولاً روسیه همواره روابط مناسبی با اسرائیل داشته و مخالف هرگونه رفتاری است که وجود اسرائیل و امنیت آن را تهدید کند. در بیانیه‌ی مشترک اخیر سران روسیه و اسرائیل که در پایان مذاکرات سوچی منتشر شد نیز گفته شد که تلاش برای انکار «هولوکاست» اهانت مستقیم به کلیه‌ی قربانیان جنگ جهانی دوم و کسانی است که علیه نازی‌ها مبارزه کردند. به گزارش ریانووستی، در بیانیه‌ی دیمیتری مدودیف و شیمون پرز گفته شد «تلاش‌هایی که برای انکار هولوکاست صورت می‌گیرد، اهانت مستقیم به خاطره‌ی کلیه‌ی قربانیان جنگ جهانی دوم و کسانی است که علیه نازی‌ها جنگیده‌اند.» (۳)

نکته‌ی دوم این است که روسیه در بازی با ایران و طولانی کردن فرآیند معاملات با این کشور، با اهداف سیاسی سابقه‌ی طولانی دارد. این بازی سال‌هاست که در مورد نیروگاه بوشهر در حال انجام است و اگرچه گاهی شدت و ضعف آن متفاوت بوده، ولی نتیجه‌ی آن چنان بوده که کمتر کسی به خود اجازه می‌دهد در خصوص زمان قطعی آماده شدن نیروگاه اعلام نظر کند. زیرا نمی‌توان مطمئن بود که این بار نیز روسیه با بهانه‌هایی همچون مشکلات فنی یا عدم پرداخت بدهی از سوی ایران، گشایش آن را به

تعویق نیاندازد. حال این مسئله در مورد موشک‌های اس ۳۰۰ در حال تکرار است. در همین رابطه، «ایگور یرماچن‌کو» تحلیل‌گر روس، اظهار می‌دارد «در حالی که قبلا اعلام شده بود قرارداد با ایران در خصوص تحویل این موشک‌ها قطعی شده است، اما بنا به صلاح‌حدهای سیاسی اجرا نشده است و همین طور هم باقی خواهد ماند. روسیه این قرارداد را اجرا نخواهد کرد، چرا که ژستی منفی علیه آمریکا خواهد بود. به علاوه آنکه احتمال تحول در روابط روسیه با آمریکا را هیچ کس در مسکو منتفی نمی‌داند؛ زیرا در حقیقت برای اوباما زمینه‌ی کلیدی در این تحولات، موضوع ایران است.» (۴)

بیان این نکات در بررسی این مسئله اهمیت بسیاری دارد. زیرا در حالی که ایران با آمریکا روابط دوجانبه ندارد و همواره در مخالفت با سیاست‌های آمریکا در منطقه و جهان بر روی همراهی روسیه حساب باز می‌کند، روسیه مسائل موجود در روابط با ایران را وجه‌المصالحه‌ی بهبود روابط خود با آمریکا قرار می‌دهد. این مطلب بسیار گفته شده که از آنجایی که ایران با آمریکا مناسبات دیپلماتیک ندارد، در تأمین بسیاری از نیازهای خود به کشورهای چون روسیه و چین متوسل می‌شود. لذا این کشورها به ویژه روسیه از آنجا که می‌دانند ایران توان بازی در این خصوص را ندارد و احتمالا نمی‌تواند نیازهای خود را به خصوص در زمینه‌های نظامی - استراتژیک از راه دیگری تأمین کند، سعی در بهره‌برداری از آن دارند. در این گونه مواقع روسیه سعی می‌کند با اظهارات دو پهلو، هیچ یک از طرفین را ناخشنود نکند. با این حال این موضوع چندان نمی‌تواند موجب خشنودی باشد. زیرا در مواقع تصمیم‌گیری، روسیه هیچ‌گاه آمریکا و یا شرکای بزرگ‌تر را رها نمی‌کند. تجربه‌ی پرونده‌ی هسته‌ای ایران در شورای امنیت، دلیلی بر این مدعاست. تصویب چهار قطعنامه علیه ایران در شورای امنیت در حالی صورت گرفت که مقامات روسیه در زمان تصویب آنها گاهی بیان می‌کردند که فعالیت‌های هسته‌ای ایران صلح‌آمیز است و گاه از ایران درخواست شفاف‌سازی در فعالیت‌های هسته‌ای را می‌نمودند. روسیه همواره با نوعی بازی، مخالفت خود را با پیش‌نویس‌های قطعنامه‌ها اعلام می‌کند و در مرحله‌ی بعد با متن تعدیل شده‌ی آنها موافقت می‌کند. رفتار روسیه، این امر را به ذهن متبادر می‌کند که روسیه نیز به برنامه‌ی هسته‌ای ایران اعتماد ندارد و تنها برای کسب منافع و امتیازاتی از ایران بصورت مرحله به مرحله بر تهران اعمال فشار می‌کند. در خصوص فروش موشک‌های اس ۳۰۰ نیز از زمانی که اخباری در رابطه با فروش این سامانه به ایران منتشر شد، آمریکا نسبت به فروش این سامانه‌ی روسی به تهران واکنش نشان داد و از مسکو خواست در این باره توضیح دهد. «رابرت وود» یکی از سخنگویان وزارت خارجه آمریکا گفته است که «ما بارها در سطوح عالی به مقام‌های روسیه تاکید کرده‌ایم که با فروش

موشک‌های اس ۳۰۰ به ایران به شدت مخالف هستیم» (۵) اینک در حالی که آمریکا و اسرائیل با تحویل این موشک‌ها به ایران مخالفت کرده‌اند، بعید است روسیه به چنین اقدامی ترتیب اثر دهد. چنان‌که در سطور بالا نیز به بخشی از آنها اشاره شد، با نگاهی به دیدگاه‌های صاحب‌نظران روسی، می‌توان دریافت که آنها نیز موضوع فروش موشک‌های اس ۳۰۰ را تنها نوعی بازی سیاسی از سوی مقامات کرملین قلمداد می‌کنند و باوری به تحقق این وعده‌ی مقاماتشان ندارند. صاحب‌نظران روسی همچنین بر این عقیده‌اند که گذشت زمان نشان می‌دهد که در خاور نزدیک نمی‌توان امکان هیچ تحولی از جمله بروز تنش نظامی میان اسرائیل و ایران را از نظر دور داشت. به باور مدیر مرکز پیش‌بینی‌های نظامی - سیاسی روسیه، تل‌آویو گویا تأییدیه‌ی آمریکا را دریافت کرده که اگر ایران برنامه‌ی هسته‌ای خود را متوقف نکند، اسرائیل می‌تواند به تأسیسات ایران حمله‌ی هوایی کند. (۶) چنانچه این تفکر در مقامات بالای روسیه نیز وجود داشته باشد، قطعاً آنها از هر عملی که مغایر با توازن قوای موجود در منطقه باشد خودداری خواهند کرد. از طرفی اسرائیل نیز با توسل به موضوع هولوکاست و دیدگاه‌های ایران در این زمینه سعی در جلب نظر بیشتر روسیه دارد و بیانیه مشترک پرز و مدودیف نیز نشانه‌ی موفقیت آنها در القای این مسئله است.

نتیجه‌گیری

در خصوص روابط ایران و روسیه تاکنون اظهار نظرهای گوناگونی صورت گرفته است و آنچه که مورد اجماع بسیاری از صاحب‌نظران بوده این است که روسیه به شدت به ایران به چشم یک ابزار کسب امتیاز می‌نگرد. اگر چه بیان این نکته تکرار مکررات محسوب می‌شود، با این حال از آنجا که تاکنون از سوی دستگاه دیپلماسی کشور کمتر به این دیدگاه‌ها توجهی شده است، لذا نیاز به بیان آن احساس می‌شود. اگرچه تصمیم‌گیری در مورد رابطه با آمریکا و تنظیم مناسبات با قطب‌های مختلف قدرت نیازمند مطالعات کارشناسی و محاسبه‌ی بیشتری است، ولی به نظر می‌رسد تغییر در نحوه‌ی مراودات با روسیه امری است که با گذشت زمان، لزوم آن اثبات گردیده است. در مورد اخیر نیز به نظر می‌رسد طرف‌های ایرانی مذاکره‌کننده با روس‌ها، باید رویکرد جدیدی در پیش گرفته و برای پاسخ نهایی به درخواست‌های خود زمان مشخصی را تعیین کنند، زیرا اگر مطابق رویه‌ی تاریخی روسیه به این قضیه نگاه کنیم، وقت‌کشی و بازی‌های سیاسی جزء لاینفک رفتار روسیه خواهد بود و احتمال تکرار آن از سوی این کشور کم نیست. در حالی که ادامه‌ی این روند، مناسب موقعیت ایران در منطقه و جهان نیست.

پی‌نوشت‌ها:

۱. بی‌اعتنایی روسیه به درخواست پرز برای قطع همکاری با ایران، سایت خبری تحلیلی ایراس (www.iras.ir)، ۲۹ مرداد ۱۳۸۸
۲. آماده بررسی امکان صدور تجهیزات نظامی هوایی به ایران هستیم، خبرگزاری کار ایران «ایلنا» (www.ilna.ir)، ۲۹/۵/۱۳۸۸
۳. بیانیه مدویدیف و پرز: انکار هولوکاست، اهانت به کلیه قربانیان جنگ جهانی دوم، سایت خبری تحلیلی ایراس (www.iras.ir)، ۲۹ مرداد ۱۳۸۸
۴. بازی اس ۳۰۰، سایت خبری تحلیلی ایراس (www.iras.ir)، شنبه ۳۱ مرداد ۱۳۸۸
۵. واکنش آمریکا به فروش موشک‌های اس - ۳۰۰ به ایران، روزنامه دنیای اقتصاد، چهارشنبه ۴ دی ۱۳۸۷
۶. پیشین، بازی اس ۳۰۰

